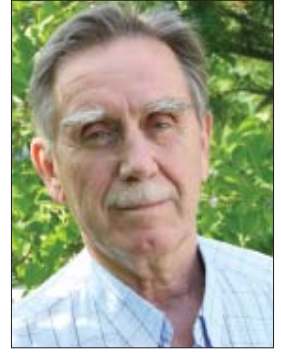

”Ragnarin raatio” Pohjoiskalotilla ja muuta suomenkielistä radiotoimintaa Suomen rajojen ulkopuolella

Juha Tainio

Sveriges Radio AB juhlii 90-vuotisjuhlaansa vuonna 2015 teemalla: ”Ratkaiseva silmänräpäys” – ”avgörande ögonblick”. Samana vuonna tuli suomenkieliset ohjelmat aloittaneen Ragnar Lassinantin syntymästä kuluneeksi 100 vuotta. Ruotsin Radion suomenkielisille lähetyksille ”ratkaiseva silmänräpäys” tarkoitti vuotta 1957, kun suomenkieliset ohjelmat alkoivat Norrlannissa ja uusi ratkaiseva käännekohta tuli elokuussa 2015, kun alueelliset suomenkieliset lähetyksen lopetettiin 58 vuoden jälkeen.

Ratkaisevia hetkiä koettiin myös vuonna 1969, kun suomenkielinen ohjelma-toimitus FPR perustettiin sekä vuonna 1977 kun paikallisradio aloitti suomenkieliset lähetykset, mutta ratkaisevin silmänräpäys oli päätös omasta suomenkielisestä radiokanavasta ”P7 finska kanalen” vuonna 1997, joka sain 2000-luvun alkaessa nimekseen ”Sveriges Radio Sisuradio”. Päätöksellä oli suuri periaatteellinen merkitys Ruotsin Radion suomenkielisen ohjelmalvelun parantajana, mutta käytännössä kanavan tielle tuli paljon kiviä ja mutkia matkaan. Niistä ja suomenkielisten lähetysten historiasta kertoo tämä artikkeli, joka pohjautuu Juha Tainion Tampereen yliopiston pro gradu -tutkielmaan, vuosien 2005 ja 2015 Ragnar Lassinanti seminaareihin sekä hänen omaan työhönsä Ruotsin Radion palveluksessa.

Asiasanat: Pohjoiskalotti, suomenkieliset radiolähetykset, Sveriges Radio Sisuradio, Karjalan Radio, rajayhteistyö, Ragnar Lassinanti, Lennart Meri, suomenkielen asema, vähemmistökielet, ruotsinsuomalaiset.

Radiopioneeri, valtiopäivämies ja maaherra Ragnar Lassinanti

”Ragnarin Raatio” oli kansan suussa nimenä Ruotsin Radion ensimmäisille suomenkielisille ohjelmille. Niitä toimitti sosialidemokraattien Norrbottenista valtiopäiville 1956 valittu Ragnar Lassinanti. Hän teki näitä ohjelmia yhdeksän vuotta valtiopäivämiesuransa ohella. Viimeisessä tunteikkaassa lähetyksessään hän kiitti kuulijoita luetellen ohjelmien kohokohdat ja tärkeimmät haastateltavat. Kun hänet vuonna 1966 oli valittu Norrbottenin läänin maaherraksi, hän ei enää jatkanut sivutoimista työtään ”tillförordnad programchef för finska program” eli suomenkielisten lähetysten ohjelmapäällikkönä.

Ragnar Lassinanti sai tehtävään toimeksiannon suoraan radiojohtajalta. Ilmeisesti hän kuului myös Ruotsin Radion muutaman poliittisesti valitun toi-

mittajan joukkoon. Ohjelmien tekijänä hän oli tasa-
puolinen ja pidetty, eikä hänestä tehty yhtään ilmoitusta radiolautakuntaan, kertoi edesmennyt toimittaja Pekka Arto. Hän oli Ragnarin avustaja ja jatkoi Pohjoiskalottiohjelmien toimittajana vuodesta 1966.

Pekka Arto esitteli myös minulle ”maaherran nauhat”. Ne olivat Ragnarin työpöydällä vielä viisi vuotta sen jälkeen, kun hän oli lopettanut ohjelmien tekemisen ja nauharöykkiö oli vielä siivoamatta. Artoilta kuulin tarinan legendaarisen radiomiehen nauha-aarteista, joihin kukaan ei ollut uskaltanut koskea, sillä maaherra oli luvannut tulla ne kuuntelemaan ja päättämään, mitä niistä säilytetään. Siihen aikaan kelanauhat magnetisoitiin, puhdistettiin ja käytettiin uudelleen. Siksi on melkoinen ihme, että nämä 700 nauhakelaa säilyivät ja vielä suurempi ihme, etteivät ne joutuneet kaatopaikalle, kun Ruotsin Radion Luulajan toimitus muutti uusiin tiloihin.

Kirjoittaja Juha Tainio (juha.tainio@utu.fi) etnomusikologi, emeritustoimittaja Ruotsin Radio Sveriges Radio AB, Sisuradio ja Yleisradio sekä verkostotutkija Siirtolaisuusinstituutti.

Östen Groth oli Ragnarin henkisen perinnön vaalija, hänen hyvä kaverinsa ja Lassinantin nauhojen pelastaja. Kun tapasimme ruotsinsuomalaisten historiaseminaarissa Ahvenanmaalla, kuulin nauhojen kohtalosta. Östen oli kuljettanut ne autollaan kotiinsa ja säilyttänyt niitä siellä, kunnes ne siirrettiin Luulajan Teknillisen yliopiston kirjaston Ragnar Lassinantti-kokoelmiin.

Minä pääsin ääninauhoihin käsiksi, kun Sisuradion ja LTU:n yhteistyönä aloitettiin niiden digitalisointia valmisteleva pilottiprojekti. Valmistelin muutaman kuukauden ajan digitalisointia, etsin arkistointimenetelmiä ja kokeilin niitä käytännössä. Yhdessä Östen Grothin kanssa kävimme läpi ja kuuntelimme Ragnarin kolmen ensimmäisen vuoden nauhat. Kun kerroin Tampereen yliopiston professorilleni, Timo Leisiölle, mitä olin puuhannut, hän sanoi: ”sinähän olet tehnyt työgradun, pane se paperille ja lähetä tarkastettavaksi”.

Näin syntyi Etnomusikologian pro gradu -tutkielma, joka 2001 valmistui nimellä:

”RADIOTALLENTEITA POHJOISKALOTIN KIELI- JA KULTTUURIOLOISTA. Magneettinauhan digitointi ja toimittaminen sekä suomenkielisen digitaalisen äänitearkiston perustaminen Ruotsissa – esimerkkinä Ragnar Lassinantin 1950- ja 1960-lukujen radio-ohjelmat”.

Tämän vuosituhaten alkaessa muutin Tukholmasta Haaparannalle ja pääsin ”kenttätöihin” Ragnarin radio-ohjelmista tutuksi tulleeeseen ympäristöön. Sveriges Radio Sisuradion Haaparannan toimituksesta oli helppo seurata Suomen ja Ruotsin yhteistyötä Torniolaaksossa molemmin puolin rajaa. Pohjoismaiseen rajat ylittävään yhteistyöhön liittyi Venäjä ja siitä tuli koko pohjoisen ulottuvuuden Barents-yhteistyötä. Neuvostoliiton viime hetkillä pääsihteeri Gorbatsov kehitti ajatuksen Eurooppalaisesta talosta, joka liittäisi idän länteen. Se kirjattiin Norjan Kirkkoniemen huippukokouksessa valtioiden väliseksi Barents-sopimukseksi.

Toimittajat omaksuivat myös tämän uuden Eurooppa-idean ja niin syntyi vapaaehtoinen Barents Press-yhteistyö. Tapaamisissa käsiteltiin sananvapautta, luotiin ystävyys-suhteita ja verkostoiduttiin. Tapaamiset järjestettiin vuosittain vuorotellen Suomessa, Norjassa, Venäjällä ja Ruotsissa. Tähän toimintaan sain osallistua aktiivisesti ja verkoston avulla pääsin päivittämään artikkelini suomenkielistä radiotoimintaa Suomen rajojen ulkopuolella koskevat tiedot. Ruotsin Barents Pressin puheenjohtajana ollessani järjestettiin Haaparannalla vuosikokous 2008.

Ragnar Lassinantin juhlintaa nyt ja 10 vuotta sitten

Vuonna 2015 on kulunut 100 vuotta Ragnar Lassinantin syntymästä. Juhlavuonna järjestetään monia seminaareja. 10 vuotta sitten oli myös juhlavuosi, jolloin kaikki Ragnarin nauhat oli digitalisoitu ja äänitearkisto perustettu. Torniolaakson vuosikirja julkaisi silloin artikkelini, jossa kuvasin Ragnarin radiotoimintaa. Artikkelin pohjana on alla oleva teksti:

”Harvoin maaherraa juhlintaan näin paljon. Se osoittaa Lassinantin suuren merkityksen politiikkona ja ihmisenä, mutta myös kulttuurihenkilönä sekä rajat ylittävän yhteistyön sillanrakentajana. Hän nosti alueemme suurempaan kokonaisuuteen, Pohjolan yhteyteen”. Näin sanoi filosofian tohtori Pohjoisen Fennoskandian ja Barentsin historian tuntija ja tutkija Lars Elenius, joka järjesti Luulajassa seminaarin: *”Ragnar Lassinantti ja korkeampi koultus Norrbottenissa”*. Seminaarissa pohdittiin myös maaherran osuutta Luulajan Teknisen yliopiston syntyyn, sen kirjaston perustamiseen ja millä tavoin 100 vuotta sitten syntyneen Ragnar Lassinantin ideat vaikuttivat Pohjoiskalotin kehitykseen.

Ragnar Lassinantin (20.9.1915–31.3.1985) elämäntyöksi muodostui rakentaa Suomen ja Ruotsin välisiä suhteita sekä Pohjoiskalottia. Äidinkielenä opittu suomi teki hänestä suomen kielen puolustajan ja taustavoiman aikana, jolloin suomen kieltä ei Ruotsissa virallisesti siedetty.

”Pohjoiskalotin kummisetä” -nimen hänelle antoi Markku Laukkanen vuonna 1985 ilmestyneessä kirjassaan, joka kuvaa monipuolisesti Lassinantin elämää ja toimintaa. Ragnarin maaherrakauden hyvät kaveruus-suhteet korostivat hänen merkitystään sillanrakentajana; muun muassa presidentti Urho Kekkonen sai nimikkotunturinsa Ruotsin Lapista Ragnarin aloitteesta. Hänen tuttavapiiriinsä kuuluivat myös Ruotsin nykyinen kuningas Kaarle Kustaa sekä pääministerit Tage Erlander ja Olof Palme.

Ragnar Lassinantti aloitti Ruotsin radion suomenkieliset ohjelmat 1957, aikana jolloin televisiolähetys ei vielä ollut ja radio oli ainoa ikkuna suureen maailmaan. Siihen aikaan kuunneltiin metsätyömaiden kämpillä ja Torniolaakson kommunistikodeissa uutisia myös Petroskoin tai Moskovan suomenkielisistä radiolähetyksistä.

Kylmän sodan alkusoitto oli kuultavissa radioista. Propagandalähetyksillä luotiin pohjaa totuudelle, jotka olivat jakamassa rautaesiripulla Euroop-

paa kahtia. Ruotsin Radion Pohjoista aluetta silloin Sundsvallista johtanut Håkan Unsgaad palkkasi Ragnar Lassinantin tekemään Ruotsiin suomenkielisiä ohjelmia. Ne lähetettiin Luulajan pitkäaaltolähettimellä, josta radioaallot levisivät koko pohjoisen Suomen, Ruotsin ja Norjan alueelle. Lassinantin omien sanojen mukaan tarkoitus oli välittää suomeksi tietoa Ruotsin demokratiasta ja kansankodista, sillä monet vasemmistolaiset, jotka eivät osanneet ruotsia, luottivat vain Moskovan uutisiin.

Suomen kieltä ei silloin Ruotsissa arvostettu, sen osaaminen oli uhka ja jopa vamma. Sitä pidettiin kommunistien ja lestadiolaisten kielenä. Ruotsin kirkko ja kansallisvaltio pelkäsivät molempia, siksi ”äkkiverisimmät suomen kielen vastustajat epäilivät, että valtakunnan rajoja on muutettu, kun radiosta kuuluu suomen kieltä”. Näin totesi Ragnar Lassinanti ohjelmassaan viisi vuotta lähetysten alkamisen jälkeen vuonna 1962.

Tuohonaikaan ei myöskään Haaparannan ja muiden rajakuntien kirjastoissa saanut olla suomenkielisiä kirjoja, eikä koulussa saanut puhua tai opettaa suomen kieltä. Kun tutkija Nils Hansegård alkoi puhua julkisesti suomenkielisen opetuksen puolesta, lehdistö syytti häntä vihaisissa artikkeleissaan, ja yleisönosastoissa julkaistiin nimettömiä uhkauskirjeitä. Esimerkiksi Haaparannan lehdessä (Haparandabladet) 28.1.1966 yleisönosaston kirjoittaja vaati, että ”Hansegård pitäisi ampua ja hirttää ylösalaisin niin kuin Mussolini aikoinaan”.

Edellisen lehtikirjoittelun ymmärtäminen tänään edellyttää paluuta kansallisvaltioiden syntyyn ja Euroopan murrokseen 100 vuotta sitten. Sitä vauhditti 1920- ja 1930-luvun kielitaistot ja rotubiologinen tutkimus, joka määritteli kansat eriarvoisiksi ja myös eigermaanisiksi kielet vähempiarvoisiksi. Tässä tutkimuksessa Ruotsi oli Euroopassa edelläkävijämaa ja tätä todisti se, että Hitler antoi Uppsalan Rotubiologian laitoksen johtaja Herman Lundborgille kunniatohtorin arvon ja että Natsi-Saksa eli ”Kolmas Valtakunta” otti rotuopin omakseen. (*Maja Hagermanin haastattelu ja kirja vuodelta 2006 "Det rena landet – konsten att uppfinna sina förfäder" sekä TVdokumentti Rotubiologian laitoksen perustajasta Herman Lundborgista "Hur man räddar ett folk"*).

Tämän Rotubiologian laitoksen ideologia, tutkimukset ja johtajat vaikuttivat myös Ruotsin kansankodin syntyyn, kertoo Tapio Tamminen kirjassaan ”Kansankodin pimeämpi puoli” (Atena 2015).

Kun Suomessa ja Ahvenanmaalla ruotsinkieliset taistelivat oikeudesta omaan kieleensä, keskustelu myrkytti poliittista ilmapiiriä vaikuttaen myös Ruotsin ja Suomen suhteisiin. Samalla siitä tuli Ruotsille oma sisäpoliittinen kieliongelmansa, ja yhtenä sen ratkaisuna päätettiin kitkeä Tornionlaaksosta suomen kieli kokonaan pois. Haaparannan seminaari, alkuaan suomen kielen taitoa meriittinä pitänyt opinahjo, muuttui silloin täysin ruotsinkieliseksi. Neljä eri komiteaa tutki suomenkielisten koulujen opetusta ja väitti sitä huonoksi. Koulut lopetettiin 1924, vaikka niihin osallistunut Tornionlaakson edustaja jätti eriävän mielipiteensä ja kaksikieliset opettajat vastustivat. Siitä huolimatta alkoi suomenkielisen opetuksen alasajo Ruotsissa.

Näihin aikoihin Suomen ja Ruotsin välien tulehuneisuus näkyi myös naapurimaata solvaavissa pilapiirroksissa. Niitä on tutkinut Lundin yliopistossa historian tohtoriksi väitellyt Ainur Elmgren kirjassa: *”Allra käraste fienden eli Vihollisista rakkain”* (Sjölund förlag Lund 2008). Tämä pilkkakirjoittelu loppui syksyllä 1937, kun maiden ulko- ja sisäministerit Artur Engberg, Richard Sandler sekä Rudolf Holsti ja Uuno Hannula tekivät yhteisen naapurisopua rakentavan ja kieliriitaa lievittävän matkan Tornionlaaksossa. Tätä Ragnar Lassinanti muisteli vuonna 1975 Uumajan yliopiston julkaisemassa kirjoituksessa: ”Vuotta ennen oli kieliriita hajottanut Suomen eduskunnan ja myös Ruotsissa fennomaaneja pidettiin erityisryhmänä, jotka eivät olleet kansakunnan kannalta luotettavia”. Hän jatkaa kertomustaan siteeraten erään paikallislehden erikoislaatuista näkemyksiä, joissa tuomittiin voimakkaasti ministerien matka. Lehden mukaan pyrkimys on ”kulttuuriseen yhteisymmärrykseen Ruotsin ja Suomen välillä, mikä on tuomittavaa koska se voisi johtaa jonkinlaiseen poliittiseen yhteisymmärrykseen maiden välillä”. Tämä sitaatti kuvaa hyvin norrbottenilaisten suhtautumista Suomeen maailmansotien välisenä aikana. Tilanne muuttui pian, kun maailman politiikan taivaalle nousi uutta suursotaa enteileviä pilviä. Ragnar toteaa: ”Kaksi vuotta myöhemmin, kun talvisota oli alkanut, kirjoitti samainen lehti – kuten käytännöllisesti katsoen kaikki Ruotsin lehdet, että ”Finlands sak är vår” eli ”Suomen asia on meidän”.

Naapurikina alkoi, kun Suomi itsenäistyi ja Ruotsi miehitti Ahvenanmaan. Ahvenanmaalla järjestettiin myös kansanäänestys, koska ahvenanmaalaiset halusivat kieleen ja historiaansa vedoten kuu-

lua Ruotsiin. Samankaltaisuutta on nähtävissä tämän päivän Venäjän Krimin miehityksessä. Ruotsin ja Suomen riidan ratkaisi Kansankuntien neuvoston juristikomissio. Ahvenanmaa sai itsemääräämisoikeuden ja sotilaallisen riippumattomuuden.

Valtioiden välinen Pohjoismainen yhteistyö antoi vauhtia valtiopäivämies ja maaherra Ragnar Lassinantin toimille Suomen ja Ruotsin suhteiden rakentajana. Pontta yhteistyölle antoi myös kansalaisten perustamat Pohjola-Norden -yhdistykset. Pohjoiskalottikonferensseista tuli yhteistyön pohjoisin ulottuvuus, jossa Ragnar Lassinantti oli näkyvä voimahahmo. Norden-yhteistyötä oli ollut jo vuodesta 1919, mutta vasta 60 vuotta sitten, kun Pohjoismaiden neuvoston perustettiin ja Suomi tuli mukaan Pohjola-Norden yhteistyöhön, syntyi edellytykset uudelle pohjoisen ulottuvuudelle. ”Ragnar Raatiosta” tuli Pohjoiskalotin äänitorvi, joka välitti uutisia sekä tietoa ajankohtaisista tapahtumista ja kulttuurista. Ohjelmista eivät unohtuneet ihmisten omat tarinat, laulut, kansanperinne, asutushistoria ja lestadiolaisuuskaan. Niiden merkitystä lisäsi, että radio oli ainoa rajat ylittävä media ja TV:tä ei vielä pohjoisessa ollut. ”Kun Ragnarin raatio alkoi, kläpiti eli lapset komennettiin olemaan hiljaa ja pirtissä ohjelmaa kuunneltiin kuin seuroissa saarna”, muisteli eräs kuuntelija.

Ragnar Lassinantin radiomiesuraa kesti yhdeksän vuotta. Niinä vuosina syntyi lukuisia ohjelmia ruotsiksi ja suomeksi. Pohjoiskalottiohjelmaa kuunneltiin 1960-luvulla hartaasti kaikissa pohjoisen Fennoskandian kodeissa, joissa suomen kielen pohjoisia murteita osattiin. Lassinantin nauhoista käy ilmi, että silloin näitä kieliä osattiinkin yleisesti kaikkien kolmen valtion pohjoisosissa.

Ragnar Lassinantin työ radiotoimittajana päättyi 1966, kun hänet nimitettiin Norrbottenin läänin maaherraksi. Hänestä tuli tämän läänin perustetun läänin ensimmäinen maaherra, joka on syntynyt Norrbottenissa ja jonka juuret ovat Torniolaakson Neistenkankaan kylässä, kirjoittaa Georg Gripenstad ”Pohjoiskalotin kummisetä” – Ragnar Lassinantti Nordkalottens Gudfar -kirjan esipuheessa. Teoksen ruotsinkielisessä painoksessa on myös kuva Gränslek -patsaasta, jonka Norrbottenin lääni lahjoitti vuonna 1971 Tornion 350-vuotisjuhlaan.

Kuvanveistäjä Ensio Seppäsen teos kuvaa siltojen rakentamista väylän yli. Siltojen rakentamista tapahtui myös käytännössä, sillä Ragnar Lassinantin maaherrakaudella rakennettiin lähes kaikki ny-

kyiset Torniojoen ylittävät sillat. Asiasta kertoi samalla seudulla, Ruotsin Ylitornion Pellossa syntynyt Haaparannan entinen kunnanneuvos ja poliitikko Bengt Westman.

Ragnar Lassinantti jätti maaherran tehtävät vuonna 1982, mutta jatkoi työtään rajattoman Pohjoiskalotin hyväksi aina kuolemaansa 31.3.1985 saakka. Muistokirjoituksessaan 2.4.1985 Haparandabladet, Haaparannan lehti korosti maaherran elämäntyön arvoa: ”*Vaikka hän oli lähtöisin vaatimattomista oloista ja huolimatta ”synnynnäisestä vammastaan”, mitä Tornionlaakson suomi monelle on, hän pääsi elämässään pitkälle*” eli ”*att även tornedalningar – med enkelt ursprung och med det medfödda handikap, som tornedalsfnskan utgör för många – kan man nå långt*”.

Kymmenen vuotta sitten oli tilanne toinen, kun Ragnar Lassinantti 90-vuotisjuhlaseminaarit järjestettiin Pellossa, Haaparannalla ja Luulajassa. Aika ja arvostukset olivat muuttuneet. Ruotsin ja Suomen rajayhteistyössä puhalsivat paremmat tuulet. EU avasi ovet, IKEA näytti tietä ja muutkin Ruotsin puolen yritykset sekä kunnat, jotka nyt kuuluivat vähemmistökielien hallintoalueisiin ovat innokkaita käyttämään myös suomea. Tosin englannin kielestä on tulossa uusi rajat ylittävän yhteistyön kieli, myös venäjänkieli on ollut nousussa Barentsin yhteistyön ansioista. Näin oli ainakin Krimin konfliktiin saakka, mutta vuoden 2015 aikana Ukrainan sodan kiristettyä Venäjän ja EU:n välejä, on myös Barents-yhteistyö vaikeutunut.

Ruotsin radion suomenkielisten lähetysten historiikki

Håkan Unsgaardin ja Ragnar Lassinantin yhteistyöllä alkoivat suomenkieliset ohjelmat. Missä ja miten päätös syntyi ei ole tiedossa. Ruotsin Radion suomenkielisen ohjelmatoiminnan kehitykseen edellisten ohella vaikutti myös Per (Pepe) Persson, radion Ekot-uutistoimituksen uudistaja, joka sai johtaakseen radion uutistoiminnan 1964 ja vuonna 1968 hänestä tuli koko Ruotsin Radion kaikkien ääniradio-ohjelmien päällikkö. Siihen aikaan myös televisio kuului Ruotsin Radion organisaatioon. Vuonna 1969 hän perusti Ruotsin Radion suomenkielisen ohjelmatoimituksen FPR:n, jonka taustavoimana hän toimi pitkään. Toimitusta johti Stig Törnroos ja ensimmäiset vakinaiset toimittajat olivat Pertti Pit-

känen ja Kari Lumikero. Heidän lisäksi toimitukseen kuului suuri ohjelma-avustajien joukko Tukholmassa ja ympäri Ruotsia.

Ruotsin Radion SR:n suomenkielisen kanavan perustamisen tuskaa

Uuden vuosituhanen alkaessa 15 vuotta sitten, julkisen palvelun radiotoimintaa tutkittiin 75 vuoden aikaperspektiivillä. Samaan aikaan uusi digitaalinen tekniikka teki kangerrellen tuloaan. Ruotsin julkisen palvelun (public service) radio panosti täysillä uuteen tekniikkaan 1990-luvun puolivälissä. Voimavarat koottiin yhdistämällä SR-konsernin tytäryhtiöt Riksradio (RR) ja Lokalradio (LRAB) uudeksi Sveriges Radio (SR) -yhtiöksi. Tässä murroksessa syntyi myös kauan odotettu suomenkielinen radiokanava Ruotsiin. Kerran aikaisemmin 1970-luvun puolivälissä se oli ollut suunnitteilla, mutta jäi FM-aaltopituuksia jaettaessa paikallis- ja lähiradioiden jalkoihin. Silloin eivät ruotsinsuomalaiset järjestöt ja poliitikotkaan sitä kovin suuriäänisesti vaatineet. 1990-luvulla tilanne oli toinen, eikä Ruotsin Suomalaisten Keskusliitto (RSKL) säästellyt voimavarojaan painostaessaan Ruotsin Radiota toteuttamaan suomenkielisen radiokanavan.

Vihdoinkin Ruotsiin oma suomenkielinen radiokanava – Sisuradio

1998 oli kaikki valmista ja Sisuradiossa mieliala korkealla. Kun kolmen vuoden mittaisiksi venyneet koelähetykset alkoivat, uskoa ei horjuttanut edes, että suurin osa tuotannosta meni harakoille digitaalisten vastaanottimien puuttumisen takia.

Ruotsin Paikallisladioiden LRAB ja valtakunnanradion RR suomenkielisten toimitusten henkilökunta ja rahat koottiin yhteen yksikköön ”P7 finska kanalen”, jonka toimintaa johti kanavapäällikkö Jukka Häyrinen.

Uusi tekniikka oli hankittu ja henkilökunta koulutettu. Organisaatiota uusittaessa jäivät ilman vakinaista virkaa olleet sijaiset ilman työtä, lisäksi kymmenisen toimittajaa jäi eläkkeelle tai lopetti uudistusmyräkän aikana. Tiimiorganisaatio oli uusinta uutta ja uutta oli myös synergia, strateginen johto ja kehitystekniikka, mutta se tärkein – digitaaliset vastaanottimet ja niiden myötä kuuntelijat puuttuivat.

Ruotsin suomenkielisen radiokanavan syntymäpäiväksi on kirjattava 1. tammikuuta 2002. Sil-

loin alkoivat lähetykset, jotka kattoivat arkipäivät klo 6–22 ja viikonloput klo 7–22.

Sverigesradio Sisuradio Haaparannalla – seitsemän päivää onnea...

Myös SR Sisuradion ensimmäinen oma paikallistoimitus oli valmistumassa Haaparannalle Radio Norrbottenin tyhjilleen jättämiin tiloihin. Ruotsin suomenkielisen radiokanavan ensimmäinen suuri takaisku tuli vain seitsemän päivää lähetysten alkamisen jälkeen. Digitaaliset lähettimet suljettiin, eikä koko Tornionjokilaaksossa voitu enää kuunnella näitä lähetysksiä.

Takaisku tuli, kun kaikki oli valmista. On helppo väittää, että ruotsinsuomalaiset oli jälleen petetty. Sisuradion henkilökunnallakin mieliala oli ollut korkealla ja lähetysvirtaa tuottava oma kanava täydessä käynnissä. Erityisen ajattelematon päätös oli sulkea digitaaliset lähettimet myös juuri Tornionlaaksosta, sillä alueen kunnissa suomen- ja meänkielet olivat saaneet virallisen aseman hallintoaluekielinä.

Sisuradio oli erityisesti panostanut meänkieleen. Uuden kanavan ohjelmiin kuului kolmen tunnin Pajalassa toimitettu ja meänkielellä juonnettu luonto-ohjelma ”Puuta ja heinää”. Paikallinen radiokauppias oli uusien markkinoiden toivossa tuonut toimitukseen DAB-vastaanottimen, mutta se mykistyi seitsemän päivän jälkeen, kun Tornionlaakson DAB-lähettimet suljettiin. Kun ohjelmaa ei enää kuulunut radiosta, ei toimituksessakaan tiedetty meneekö Pajalan lähetys ulos, joten siitä seurasi tuotanto-ongelmakin.

Itä-Norrbottenin Haaparannan perspektiivistä katsoen Ruotsin radio ei täytä kuntien suomenkieliselle enemmistölle julkisen palvelun radion tehtävää, koska maalähettäjiä ei ole, eikä Sisuradio ole kuultavissa tavallisesta radiosta. Niinpä Sisuradio ei ole muodostunut luontevaksi vaihtoehdoksi Suomen Yleisradion ohjelmille, sillä kuuntelu on mahdollista vain internetin kautta. Sen sijaan Radio Norrbottenin P4 taajuuksilla lähetettävät Meänration ja Norrlannin alueen ohjelmat kuuntelijat mieltävät Sisuradion tuotannoksi. Tilanne on sama kaikissa Ruotsin pohjoisimmissa kunnissa (Kiiruna, Jällivaara, Pajala, Övertorneå, Haaparanta), joissa väestön enemmistö on juuriltaan meän- ja suomen kielistä.

Ruotsinsuomalaisen asema ei ole mainittavasti parantunut kansalliseksi vähemmistöksi julistamisen jälkeen. Ruotsin radion johto ei ole toteuttanut

valtiopäivien sille myöntämää viiden valtakunnallisen kanavan toimilupaa, eikä SR Sisuradiolla ole muiden koko Ruotsin kanavien P1, P2, P3 ja P4 tapaan analogisia FM-lähetyksiä, joita voisi kuunnella tavallisesta radiosta.

Kun Sisuradio perustettiin, pidettiin varmana, että koko radiotoiminta siirtyisi digitaaliseen lähetystekniikkaan vuoteen 2007 mennessä. Televisiossa näin tapahtuikin, mutta radion digitaaliset DAB-lähetykset eivät menestyneet Ruotsissa ja Suomen Yleisradiokin luopui lyhyen kokeilujakson jälkeen kokonaan DAB-lähetyksistä.

Digitaalisten lähetysten lopettaminen suurimmasta osasta Ruotsia Teracom ja SR:n kustannusriidan seurauksena oli suuri periaatteellinen isku. Sen seuraukset jäivät vähäiseksi ongelmaksi käytännössä, koska uusia digitaalisia vastaanottimiakaan ei kohtuuhinnalla tullut kauppojen hyllyille. Sen sijaan Sisuradio sai oman internetkanavan ja pääsi koko ohjelmistollaan mukaan Sveriges Radion kotisivuille ja maailmanlaajuinen kuuntelu tuli mahdolliseksi.

Jos joku haki vuonna 2005 Ruotsin Radion kotisivulta suomenkieltä, hän teki turhaa työtä. Sisuradion kanavaa ei löytynyt, jos ei hallinnut ruotsinkieltä. Ruotsin radion virallisiin papereihin ei 2005 kirjattu, mitä kansallisille vähemmistöille luvataan vuoteen 2010 tähtäävissä tulevaisuuden suunnitelmissa, mutta sisäpiirin tietoja tihkui työryhmistä, jotka suunnittelivat alueellisten suomenkielisten lähetysten poistamista P4 kanavalta.

DAB-kanavan ja lähettimien alasajon jälkeen Sisuradiolle annettiin kompensatioksi P4 kanavalle oma lähes tunnin lähetyksiaika maanantaista perjantaihin klo 18.10–19.00. Luvattu aika ärsytti erityisesti ruotsinkielistä urheilutoimitusta, joka tuon tuostakin ajoi Sisuradion ohjelmien yli ja lähetti suomenkielisellä ajalla omia urheiluselostuksiaan. Ylimielinen tapa syrjäyttää suomenkieli ja väheksyä Sisuradion toimittajien työtä aiheutti paljon porua sekä kuuntelijoiden että toimittajien keskuudessa. Lopulta siitä muodostui työympäristöongelma, jota käsiteltiin Ruotsin Radion ylimmässä työsuojeluliemessä centrala arbetsmiljö kommité (CAMK).

Olen ollut työsuojelutyössä mukana lähes koko radiotyöurani ajan. CAMKin kokouksissakin olin ammattiliitto SIF:n ja Unionenin edustajana yli 30 vuotta. Muistan hyvin, mitä siinä työympäristöongelmaa käsittelevässä kokouksessa puhuttiin. Ennen kokousta oli korviini tihkunut sisäpiiritietojen

tuntijalta varoitus, että asian vieminen CAMKiin saattaa johtaa siihen, että suomenkielinen lähetyksikkuna suljetaan P4 kanavalta. Tämä pahaenteinen ennustus toteutuu syksyllä, sillä alueelliset suomenkieliset lähetykset Ruotsin Radiossa (SR) loppuvat lokakuussa 2015.

Ruotsissa on suomen kielen asema muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Sysäys uuteen suuntaan tapahtui 1990-luvulla, kun suomen kieli sai virallisen vähemmistökielen aseman, ja sen rinnalle saatiin uusi itämerensuomalainen kieli: Tornionlaakson meänkieli. Ruotsin liittyminen Euroopan unioniin oli se ratkaiseva sysäys, joka päästi suomen kielen vuosisataisesta pannasta.

Kolmekymmentä vuotta Ruotsissa on saanut minut ajattelemaan, että ruotsalaisilla on alitajainen tarve painaa suomalaisia alas. Se paljastuu esimerkiksi urheiluselostuksien maaottelutermissä ”finnkampen – suomitaistelu”, mutta vaikka Talvisodan alkaessa oli ”Finlands sak är vår” – tuntuu tänään tilanne taas vaikealta eli voi hyvällä syyllä sanoa ”Finskans sak är svår i Sverige” eli suomenkielen asia on Ruotsissa vaikea.

Suomen kielen sortoa Suomen rajojen ulkopuolella voi seurata myös poliittisten päätösten valossa. Ruotsin, Norjan ja myös Venäjän arkistot ovat nyt avoinna tutkimukselle. Siksi halutessaan on mahdollista selvittää, miten valtiojohdon politiikka on vaikuttanut suomen kielen asemaan siinä osassa Fennoskandiaa, joka ei kuulu Suomelle.

Toisen perspektiivin aiheeseen saa, kun vertaa miten Suomessa ruotsinkielinen yleisradiotoiminta on kehittynyt, ja mikä on suomen kielen osuus Karjalan Tasavallan radio- ja TV-lähetyksissä tänään. Karjalassa alkoivat suomen- ja venäjänkieliset lähetykset samaan aikaan, kuin Suomessa ruotsin- ja suomenkieliset lähetykset.

Suomenkielinen radiotoiminta Suomen rajojen ulkopuolella

Ensimmäiset suomenkieliset radio-ohjelmat Suomen rajojen ulkopuolella syntyivät oman aikansa ideologisena peilinä Petroskoin radioon yli 90 vuotta sitten. Myöhempää kehitystä ovat Ruotsin ja Norjan suomenkieliset ohjelmat sekä entisen Neuvosto-Viron nyt jo loppuneet suomenkieliset ohjelmat. Myös Varsova, Moskova, Vatikaani ja Lontoo ovat lähettäneet ohjelmaa suomen kielellä. Amerikassa ja Australiassa tehdään suomenkie-

lisiä radio-ohjelmia, sekä nykyään myös suomalais-ten suosimalla Espanjan Aurinkorannikolla ja Kanarian saarilla.

Kylmän sodan vuosina radiolla oli selkeä propagandistinen tehtävä. Se pyrittiin Ruotsissa erottamaan julkisen palvelun yleisradiotoiminnasta ja ulkomaanpalvelun ohjelmien rahoituskin tuli suoraan ulkoministeriöstä.

Neuvostoliitossa koko radiotoiminta oli valtiojohtoista ja niinpä kaikki suomenkieliset ohjelmat olivat luonteeltaan selvästi propagandistisia. Myöhemmin sekä Virossa että Karjalassa niiden rinnalle tuli tai ne muuttuivat omalle kansalliselle suomenkieliselle vähemmistölle suunnatuiksi lähetyksiksi.

Internetin ja uuden tekniikan ansiosta koko kansallisten radioiden ohjelmatarjonta on kuultavissa radioasemien nettiosoitteiden kautta. Kaikki yleisradioiden, julkisen palvelun, ohjelmatarjonta on tavallaan samaa kuin vanha ulkomaanpalvelu. Radio Sweden, jota tehtiin ennen Ruotsissa ulkoministeriön erityisen rahoituksen turvin, on nyt siirtolaiskielten, uusien maahanmuuttajien radio ja osa normaalia luparahoitteista julkisen palvelun radiotoimintaa.

Norjan Radio NRK on viime vuosina merkittävästi vahvistanut saamenkielistä julkisen palvelun radio- ja TV-toimintaa. Vuonna 2002 alkoivat myös pohjoismaiset saamenkieliset TV-uutiset, joiden päämies on NRK. Ruotsin televisio SVT on ollut mukana alusta alkaen omalla panoksellaan ja pian startin jälkeen myös YLE liittyi mukaan. Saamenkielinen julkisen palvelun radio ja TV työllistää Norjassa noin 70 henkilöä. Se on likimain sama kuin Ruotsin Radion Sisuradion ja Ruotsin Television SVT:n uutisten suomenkielinen henkilökunta yhteensä. Pohjois-Norjan suomenkielistä väestöä varten on parinkymmenen vuoden ajan ollut yksi 12 minuutin alueellinen ohjelma viikossa. Se tuotettiin ensin Vesisaaresta ja nyt Tromssasta. NRK:n suomenkielisille lähetyksille Pohjois-Norjassa on puoliaikainen toimittaja.

Karjalan radiossa suomen kieltä on kuultu jo 90 vuoden ajan. Ruotsin Radion säännölliset suomenkieliset lähetykset alkoivat radiotoimittaja Pekka Arton mielestä juuri näiden Petroskoin Radion suomenkielisten ohjelmien takia. Sen sijaan Norrbotenin alueohjelmien vastaava toimittaja K-G Svensson ei muista, että tätä argumenttia olisi käytetty kun Pohjoiskalotti-ohjelmat alkoivat vuonna 1960.

Kuunnellessani valtiopäivämies Ragnar Lassinantin Luulajasta vuosina 1957–1960 lähetettyjä suomenkielisiä ohjelmia tuntuu Pekka Arton väi-

te aika totuudenmukaiselta. Vuonna 1962 tekemässään ohjelmassa Lassinantti kuvaa ruotsalaisten osittain hyvin negatiivisia reaktioita siihen, että suomen kieli päästettiin Ruotsin Radioon. Hän käytti esimerkkinä lehtikirjoitusta, jossa ihmeteltiin, onko valtakunnan rajaa siirretty, kun radiosta rupeaa kuulumaan suomen kieltä.

Petroskoin Radion lähetykset kuuluivat hyvin koko Suomeen ja Pohjois-Ruotsiin saakka. Pekka Arto muisteli, että monissa suomenkielisissä kommunistikodeissa luotettiin enemmän Petroskoin Radion uutisiin kuin porvarillisen Suomen Yleisradion uutisiin. Kun Ruotsi sitten vihdoinkin vuonna 1957 aloitti suomenkieliset ohjelmat, tulivat ne ikään kuin vastapainoksi sille maailmankuvalle, joka Petroskoista välittyi Pohjois-Ruotsin suomenkielisiin koteihin. Erityisen suosittuja nämä Petroskoin Radion lähetykset olivat Pohjois-Ruotsin metsäkämpillä, jossa ohjelmien kuuntelu oli suosittu iltahuvi. Lisäksi se antoi höystettä kiivaisiin poliittisiin keskusteluihin.

Petroskoin Radiossa suomen kieli oli vuonna 1926 yhtä itsestään selvä asia kuin ruotsin kieli Suomen yleisradiossa samana vuonna. Molemmissa maissa oli perustuslaissa säädetty kielet tasa-arvoiseksi toistensa kanssa. Silloin tämä päti myös karjalais-suomalaisessa Neuvostotasavallassa. Perustamisen aikaan lähes sata vuotta sitten suomen ja karjalan kielen puhujia oli 62 % väestöstä. Stalinin vuonna 1937 käynnistämät puhdistukset veivät suuren määrän suomenkielisistä kansanvihollisina ennenaikaiseen hautaan. Toinen maailmansota oli myös kova isku Neuvostoliiton suomenkielisille. 2000-luvulle tultaessa kansallisten vähemmistöjen osuus Karjalan tasavallan väestöstä oli noin 16 %. Kun inkeriläisten, Venäjän suomenkielisten paluumuutto Suomeen tuli mahdolliseksi parikymmentä vuotta sitten, on määrä vähentynyt vielä tästäkin. Lisäksi Putinin Venäjällä suomalais-ugrialaisten kielten harastamisesta on tullut jälleen uhka. Nuorten Karjalan liitto, jonka kielipesätoiminta elvyttää karjalan ja suomen kieltä, on vastatulessa ja pitää rekisteröityä ulkomaalaisiksi agentiksi.

Karjalan Radion perusti Suomesta vuonna 1918 Ruotsiin paennut tohtori Edvard Gylling. Radio oli alusta alkaen osa virallisesti kaksikielistä valtiota. Valtiomallin Gylling kehitti autonomisen Suomen pohjalta, jossa ruotsi ja suomi olivat hallintokieliä. Hän toimitti Tukholmasta Leninille ehdotuksen *karjalaisesta kommuunista*, jonka Lenin hyväksyi, ja kut-

sui Gyllingin suunnitelmaa toteuttamaan. Kesäkuussa 1920 neuvostohallitus julisti Karjalan itsenäiseksi työkommuuniksi, joka mahdollisti myös Karjalan radion suomenkielisten lähetysten aloittamiseen.

Kansainvälisen työväenliikkeen jakaantuminen vallankumousta suunnitteleviin kommunisteihin ja sosialidemokraatteihin oli Karjalan Radion lähetysten alkaessa tuore asia. Pohjois-Ruotsin metsätyömailla puhuttiin silloin lähes pelkästään suomea, kuunneltiin Petroskoin radion suomenkielisiä ohjelmia ja pohdittiin vallankumouksen kysymyksiä. Näillä työmailla Ragnar Lassinantti sai ensimmäiset työkokemuksensa. Monien siellä työskennelleiden mielestä luotettavin tieto maailman asioista tähän aikaan saatiin juuri Petroskoin lähetyksistä. Tästä kertoi minulle pitkään radiotyötä Norrbottenissa tehnyt Pekka Arto. Kirjailija Gunnar Kieri kertoi, että valtiovallan mielestä suomen kielen taito ja metsätyöläinen oli sama kuin kommunisti. Tämä pelko ei ollut aivan perusteeton, sillä Gyllingin suunnitelman kohdista 4 ja 5 voi lukea, että kommunismin uhka Suomelle, Ruotsille ja Norjalle oli todellinen ja mainittu tässä sitaatissa:

”Karjala on maantieteellisesti osa Skandinaviaa. Se on strateginen lähtökohta Skandinavian vallankumoukselliseksi tekemiselle. Siellä voitaisiin muodostaa samalla tavalla suomalaisia, ruotsalaisia ja norjalaisia rykmenttejä. Sekä Pohjois-Norjassa että Pohjois-Ruotsissa olisi löydettävissä hyvä pohja tällaiselle toiminnalle. Tuleva vallankumous Skandinaviassa saisi sekä materiaalisen että moraalisen turvan Karjalaisesta kommuunista. Tästä tulisi näin ollen tietynlainen skandinaavinen koe ja yhdessä muiden skandinaavisten maiden kanssa tulisi tästä osa Skandinaviasta Neuvostotasavaltaa. (Yläräkkölä 1976: 349)”

Karjalan tasavallan radion suomenkielisten lähetysten tilanne

Karjalan Radion kansallisten kielten toimituksen esimies Santeri Jerejemev sanoi häntä haastateltaessa, että suomen kieli oli mukana alusta alkaen sillä olihan tasavalta kaksikielinen. Sen sijaan muut Karjalan suomensukuiset kielet, Vienan ja Aunuksen karjala sekä vepsä, pääsivät eetteriin vasta 1960-luvulla, jolloin myös suomen kielen asema tasavallan toisena virallisena kielenä heikkeni.

Tällä hetkellä Karjala-nimisessä Venäjän federation tasavallassa on ainoana virallisena kielenä venäjä. Karjalaiset ovat pyrkineet saamaan omalle

karjalan kielelleen virallisen vähemmistökielen aseman, mutta tässä ei vielä ole onnistuttu. Jouluaattona vuonna 2000 vähemmistölakiesitystä muutettiin lakia säätävän neuvoston käsittelyssä viime hetkellä siten, että karjalan kielen asema vesittyi.

Karjalan Radion 60-vuotisjuhlien esite oli painettu sekä suomeksi että venäjäksi, mutta 75-vuotisen toiminnan pääjuhlassa Petroskoissa 26. marraskuuta 2001 suomenkielisiä lähetyskiä tuskin mainittiin. Ruotsin Radion suomenkielisen toimituksen ohjelmassa Santeri Jerejemev ja Arto Rinne kertoivat asiasta, mutta juhlien jälkeen sain kuulla, että virallisessa pääjuhlassa ainoa maininta suomen kielen olemassaolosta Karjalan tasavallan radiossa oli kansanmusiikkiryhmä Myllärin ansiota.

Ryhmän vetäjä, musiikkitoimittaja Arto Rinne on tehnyt tutkielman Petroskoin yliopistossa suomen kielen asemasta Karjalassa. Se on ollut myös Joensuun yliopistossa kirjoitetun tutkimuksen lähteenä. Tästä Kirsti Skölin ja Sinikka Torkkolan yhdessä kirjoittamasta pro gradu -työstä ”Täällä Petroskoi” eli Omakielisten radio- ja televisio-ohjelmien merkitys Venäjän Karjalan kansallisille vähemmistöille on luettavissa kansallisten kielten toimituksen nykytilasta ja kuuntelijoista.

Suomen kielen asema muuttui ratkaisevasti Karjalan Tasavallassa, kun sen asema toisena virallisena kielenä loppui, ja siitä tuli yksi kansallisten kielten toimituksen kielistä. Suomen lisäksi kansallisia kieliä ovat vepsä ja karjala. Tällä hetkellä ohjelmia tehdään vienan-, ja liivin- eli aunuksen karjalaismurteilla sekä vepsän ja suomen kielillä. Ohjelmia toimitetaan sekä TV:ssä että radiossa.

Haastattelin sananvapauden muutoksista ja Karjalan radion suomenkielisistä lähetyksistä Karjalan Sanomat -lehden kulttuuritoimittajaa Mikko Nezitskyä Barents Pressin vuosikokouksessa Altassa. Jo silloin, yli kymmenenvuotta sitten, hän suhtautui varsin pessimistisesti suomen kielen tulevaisuuteen Venäjällä. Itse hän oppi suomenkielen yliopistossa. Hän piti viimeisten parikymmenen vuoden aikana tapahtunutta suomalaisten paluumuuttoa Suomeen suurena vahinkona Karjalan suomenkieliselle kulttuurielämälle. ”Monelta vanhalta suomenkieliseltä kulttuuri-instituutiolta lähti pohja tämän muuton seurauksena. Karjalasta suomen kieli häviää jos Suomen valtion tuki ja apu loppuu”, hän sanoi ja pelkäsi, että Karjalan murteiden keskinäisessä kamppailussa heikkenee suomen kielen asema vielä nykyisestäänkin Karjalan Tasavallassa.

Fennoskandian ensimmäiset asukkaat, valtiot ja kansalliset vähemmistöt

Alkuperäiskansa vai ei? Ruotsin kaksi kansallista vähemmistöä, saamelaiset ja meänkieliset kveenit eli kainulaiset, kiistelevät oikeudesta maahan ja veteen.

Saamelaiset ovat maailmanlaajuisesti hyväksyty alkuperäiskansa. Vuosien työllä on luotu kuva eksoottisesta luonnonkansasta, joka on yleisesti tunnettu ja tunnustettu. Kveenit ovat huomanneet jääneensä tässä koko maailman kattavassa lobbauksessa toiseksi. Viime vuosina nämä kaskenpolttajien jälkeläiset Tornionlaakson ja Ruijan rannan asuttajat haluavat myös oikeuden isiensä raivaamaan maahan. On paradoksi, että ennen nämä vaarojen viljelijät asuivat sulassa sovussa ja vaihtotaloudessa tuntureissa poroja paimentavien saamelaisen kanssa. Silloin kullakin saamelaisperheellä oli oma ”väärttitalonsa”, jossa joka talvisydän asuttiin, vaihdettiin poronlihaa voihiin ja jauhoihin sekä opittiin toistensa kielet ja ymmärtämään, että vain yhteisvoimin saa pohjoisen karusta luonnosta ihmisen elantonsa.

”Kaikki me haluamme tietää enemmän tulevaisuudesta, mutta tulevaisuuden avain on menneisyydessä, juuret ovat meidän menneisyytemme”, sanoi Viron presidentti Lennart Meri haastattellessani häntä viidennen Roots-konferenssin alkaessa Ruotsin Ylitorniolla Matarengissä 26. huhtikuuta 2002.

Hänen kirjansa ja elokuvansa palauttivat virolaisen mieliin heidät omat juurensa. Meri totesi: *”Luuni on tullut idästä, lihani lännestä.”* Tästä alkoi prosessi, joka palautti Virolle itsenäisyyden. Kirja *”Hopeanvalkea”* sekä Lennart Meren suomalais-ugrilaiset elokuvat *”Vesilinnun kansa ja Linnunradan tuulet”* saivat 1980-luvulla suuren suosion myös Suomessa.

Meri oli hyvin ihastunut Ruotsin puoleiseen Tornionlaaksoon, jota sodat eivät koskaan ole tuhonneet. Kymmenien eturivin poliitikkovuosiensa jälkeen presidentti Lennart Meri oli Tornionlaakson tapaamisemme aikana jälleen vapaa mies ajattelemaan ja näkemään laajoja perspektiivejä. Hänelle tulevaisuuden ymmärtämisen edellytys on omien juurien ja historian tuntemus.

Näyttää siltä, että Lennart Meri oli oikeassa vaakuuttaessaan, että Ruotsi on vahvasti suomalais-ugrilainen maa. Tätä asiaa on kuitenkin ruotsalaisissa tiedotusvälineissä hyvin vaikea huomata, eikä se myöskään näy poliittisissa päätöksissä. Ruotsalaisen tiedotuksen juuret ja suunta ovat Ranskassa.

Sieltä tuli kuningas, kun ”Itä-Ruotsi” eli nykyinen Suomi jäi Venäjän vallan alle. Ranskalaisten arvojen kuningashuone ryhtyi luomaan yhden kielen ja kulttuurin kansallisvaltiota Ruotsi-Norjan kaksoismonarkiaa. Sille kansalliset symbolit ja myytit löytyivät viikinkien tarustosta ja kansallisromantiikka oli Göttiska förbundetin – Jööttalaisten liiton aseena, kun luotiin kuva uudesta vain germaanisten skandinaavien viikinkivaltiota, jossa Suomelle ja sen kielelle ei ollut tilaa. Ruotsin kieli ja kulttuuri – koko valtakunta, katsoo länteen. Itäinen – Ruotsin suomalaisen historia oli painettu pinnan alle.

Tietoisuus yhteisestä historiasta on vääristynyt viimeksi kuluneen sadan vuoden aikana. Tämän havaitsemiseen meni minulta vuosia. Aluksi en voinut käsittää, että Ruotsin historiankirjoitus ei tuntenut Ruotsi-Suomen suuruudenaikaa, vaan pelkästään Ruotsin suuruuden ajan ja että Suomi oli monen mielessä vain menetetty siirtomaa. Olen usein kokenut, että moni Ruotsissa asuva torjuu omatkin suomalaiset juurensa tyystin ja kokee melkein loukkauksena, jos niistä haluaa puhua.

Siksikö ”Ragnarin Raation” vuoden 1957 syksyllä aloittamat suomenkieliset alueelliset lähetykset lopetettiin 14.8.2015 ja syksyllä 2015 SR:n P4-kanava puhdistettiin kokonaan suomenkielisistä ohjelmista? Ruotsi on voittanut ”finnkampenin”, suomenkieli sysättiin sivuun, pois valtaväestön korvista.

Haastattelut

Presidentti	Lennart Meri
Emeritus radiopäällikkö YLE/SR	Jukka Häyrinen
Emeritus radio- ja TV-toimittaja	Pertti Pitkänen
Emeritus radio- ja TV-toimittaja	Pekka Arto
Sisuradion entinen kanavapäällikkö	Yrjö Risunen
Karjalan Radion esimies	Santeri Jerejemev
Karjalan Radion toimittaja	Lilja Suvanen
Karjalan Radion toimittaja	Arto Rinne
Karjalan Sanomien toimittaja	Mikko Nezvitsky
Eesti Raadion toimittaja	Reet Valing
Ruijan Kaiku lehden toimittaja	Liisa Koivulehto
Kirjailija, dokumentti toimittaja	Maja Hagerman
Tutkija	Birger Vinsa
Tutkija	Ainur Elmgren
Kirjailija	Gunnar Kieri

Kirjallisuus

- Djerf-Pierre, Monika & Weibull, Lennart (2001): Spegla, granska, tolka. Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet. Prisma Stockholm.
- Elmgren, Ainur (2008): Allra käraste fienden, Sekel bogförlag, Lund.
- Hadenius, Stig (1998): Kampen om Monopolet Sveriges radio och TV under 1900-talet Bokförlaget Prisma Värnamo.
- Hagerman, Maja (2006): Det rena landet – konsten att uppfinna sina förfäder Prisma Stockholm.
- Kemppainen, Pentti (2001): Radion murros, Julkiradioiden kanavauudistus Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa, Helsingin yliopiston viestinnän laitos Yliopistopaino.
- Matti, Bengt & Mattsson Barsk, Marita (toim. 2005): Ragnar Lassinantti i tal och skrift – ett urval, Tornedalica nr 55.
- Meri, Lennart (1983): Hopeanvalkea, matka menneeseen oppaina aurinko, fantasia ja folklore Gummerus Jyväskylä.
- Nordmark, Dag (1999): Finrummet och lekstugan. Kultur- och underhållningsprogram i svensk radio och TV Prisma Värnamo.

- Peura, Markku & Skutnabb-Kangas, Tove (toim.1994): Man kan vara tvåländare också... Sverigefi nnarnas väg från tystnad till kamp. Sverigefi nländarnas arkiv.
- Skön, Kirsi & Torkkola, Sinikka (1997): ”TÄÄLLÄ PETROSKOI” Omakielisten radio- ja televisio-ohjelmien merkitys Venäjän Karjalan kansallisille vähemmistöille. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita University of Joensuu. Karelian Institute. Working Papers N:o 2/1997.
- Ingermar, Stenroth (2005): Sveriges rötter, en nations födelse, Atlantis.
- Tamminen, Tapio (2015): Kansankodin pimeämpi puoli, Atena kustannus Oy. Otavan kirjapaino Keuruu.
- Tveito, Terje (2005): Pohjoiskalottikonferenssit ja pohjoiskalotin tulevaisuus, Pohjola Norden, Suomi, Norden yhdistykset Norja ja Ruotsi, Oslo, Helsinki, Tukholma tammikuu 2005.
- Winsa, Birger Editor (2005): Finno-Ugric People in the Nordic Countries, Roots V: The Roots of Peoples and Languages of Northern Eurasia, Meän akateemi-Academia Toredaliesnsis, Lumio förlag & skrivbyrå, Hedenäset.
- Yläräkkölä, Arvo (1976): Edvard Gylling: Itä-Karjalan suomalainen rakentaja, Helsinki, Otava.

Otamme vastaan lahjoituksia

Siirtolaisuusinstituutilla on sääntöjensä mukaan oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja Suomesta ja ulkomailta. Aikaisemmin saamansa lahjoitukset instituutti on sijoittanut mm. tutkimusrahastoonsa, josta tuetaan vuosittain suomalaiseen siirtolaisuuteen liittyvää tutkimusta, dokumentaatiota ja konferenssitoimintaa.

Instituutissa ylläpidettävä siirtolaisuusarkisto ottaa myös vastaan lahjoituksena erilaisia dokumentteja jälkipolville säästettäväksi. Tällaista materiaalia ovat mm. käsi- kirjoitukset, kirjeet, valokuvat, äänilevyt ja pienimuotoiset tarve-esineet.

Yhteydenotot:

Arkistonhoitaja Jarno Heinilä,

jshein@utu.fi

+358-2-28 404 60